

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Juan Sein Sansiñena

*Igantzi,
Nafarroa
(1938-2020)*

Aurkibidea

Biografia



Igantzin sortu zen, Argatan.
Guraso biak Igantzikoak
zituen.

Zintak

IGA-017

- **Proiektua:** Bortzirietako ahozko ondarea
- **Elkarrizketatzailea(k):** Lakar Iraizoz, Maite
- **Data:** 2007-09-05
- **Iraupena:** 64 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Emalea:** Arburua Etxeberria, Patri

IGA-018

- **Proiektua:** Bortzirietako ahozko ondarea
- **Elkarrizketatzailea(k):** Lakar Iraizoz, Maite
- **Data:** 2007-09-05
- **Iraupena:** 26 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Emalea:** Arburua Etxeberria, Patri

Pasarteak

1. Morroi

- **Erref:** IGA-017/001
- **Iraupena:** 0:03:19. **Hasi:** 00:00:02. **Bukatu:** 00:03:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Hamabi urte zituela morroi izan zen bi hilabetez. Ardiak biltzen eta jezten eta behien aitzinean ibiltzen zen. Etxe horretan izandako bi hilabeteetan galtza berri pare bat eta hogeituro besterik ez zizkioten eman. 17 urtetan, berriz, Frantziara joan zen; han gogorragoa izan zen: goizeko 5etan jaikitzen zen behiak jezteko, gero arbia ateratzen eta bazka segarekin mozten aritzen zen; behi umatu berriak zaindu behar zituen ere eta, arratsean, berriz jetzi behar zituen (egunean hirutan). Urte bat egon zen han eta, baserrira itzuli zenean, soldaduska egitera joan behar izan zuen.

2. Frantziara mendira lanera

- **Erref:** IGA-017/002
- **Iraupena:** 0:02:52. **Hasi:** 00:03:21. **Bukatu:** 00:06:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Soldaduska egin ondoren, Frantziara mendira lanera joan zen. Saint-Gaudenseko paper-fabrikako arduradun bat etortzen zen mutilen bila. Ekipoak egiten zituzten; berean sei bildu ziren (bere anaia eta lengusu bat barne). Andorrako muga inguruan izan ziren lanean. Elur anitz izaten zen.

3. Mendiko lana 1

- **Erref:** IGA-017/004

- **Iraupena:** 0:01:31. **Hasi:** 00:06:18. **Bukatu:** 00:07:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Arrantxero (sukaldari) lana egin zuen denboraldi batez. Kafea hartuta guztiak mendira joaten ziren eta berak jatekoa prestatzen zuen. Garbantzoak edo ilarrak mendian egindako suan egosten zituen eta, bitartean, egurra pilatzen edo beste lanak egiten aritzen zen. Bi lagun motosierrarekin egurra botatzen aritzen ziren eta besteak pilak egiten. Zazpi edo zortzi hilabete egoten ziren mendian; martxoan joan eta Santa Luzia aldera itzultzen ziren.

4. Mendiko lana 2

- **Erref:** IGA-017/005
- **Iraupena:** 0:05:23. **Hasi:** 00:07:49. **Bukatu:** 00:13:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Igande arratsaldea bakarrik izaten zuten libre eta arropa garbitzeko aprobetxatzen zuten. Argitzen zuenean jaikitzen ziren, bostak aldera askotan, kafea eta ogi koxkor bat hartuta joaten ziren lanera. Gero gosaria hartzen zuten: arrautza fijituak eta xingarra. Gero baba edo ilarra eguerdian; azpil beretik jaten zuten bakoitzak bere goilararekin. Igandetan txabolan bazkaltzen zuten. Igande arratsaldetan, siesta egin, kartetan aritu eta arropa garbitzen zuten. Batzuetan, inguruko baserritarrei (zaharrak edota seme-alabarik gabe) laguntzen zieten belarrak egiten eta ondoren afaria ematen zieten. Udan bakarrik egiten zuten siesta, baina 15 edo 16 ordu egiten zuten lan.

5. Lan gogorra

- **Erref:** IGA-017/007
- **Iraupena:** 0:02:35. **Hasi:** 00:13:16. **Bukatu:** 00:15:51
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Lana oso gogorra zen mendian; istripuak izaten ziren eta hildakoren bat ere izaten zen. Behin ez zuen abisua entzun eta oso hurbil erori zitzaion arbola bat. Norbaitek mina hartzen zuenean, arduradunari deitzen zioten eta jeeparekin eramaten zuen eria. Segurua bazuen.

6. Txabola eta arropa

- **Erref:** IGA-017/008
- **Iraupena:** 0:03:04. **Hasi:** 00:15:51. **Bukatu:** 00:18:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Behin etxe abandonatu batean izan ziren oso ongi. Bestela, taula zahar batzuekin, txaparekin edota olanarekin egiten zuten txabola. Lo egiteko lekuan, berriz, ainarra paratzen zuten lurrean eta gero manta pare bat

erabiltzen zituzten (bat azpian eta bestea gainean). Lanabesak eta maletak ere gordetzen zituzten txabola barnean. Euria egiten zuenean traje-zirak eta kapela handiak erabiltzen zituzten, baita bizkar-larrua ere. Oinetan abarkak ibiltzen zituzten (bortzegi gutxi).

7. Ameriketara joan zen

- **Erref:** IGA-017/010
- **Iraupena:** 0:02:43. **Hasi:** 00:18:59. **Bukatu:** 00:21:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Elizondoko Ana Mari Marin aritzen zen Ameriketara joateko paperak egiten. Bilbon azterketa egin behar izan zuen, ardiei buruzko hainbat galdera erraz egin zizkioten (ardien hortzei, umatzeari eta esnari buruzkoak, besteak beste). Bidaian bi maleta ttiki besterik ez zituen eraman eta hango helbidea edota nagusiaren izena idatzita zuen etiketa bat paratu zioten arropa gainean.

8. Ameriketara bidaia

- **Erref:** IGA-017/012
- **Iraupena:** 0:02:09. **Hasi:** 00:22:01. **Bukatu:** 00:24:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Bilbotik trenetara joan zen Madrilera (gau osoa eman zuen), handik hegazkinez New Yorkera (gaur egun bezala gutxi gorabehera, sei edo zazpi ordu) eta handik bertze hegazkina hartu behar izan zuen (hiru ordu). Bederatzi orduko diferentzia zegoen (bi erloju eraman zituen jakiteko). Iritsi zenean nagusia esperoan zuen; bere etxean lo egin zuen eta biharamunean mendira eraman zuen arditan lan egitera. Santanderino batek erakutsi zion bi egunetan zer lan egin behar zuen eta nondik nora eraman behar zituen ardiak.

9. Artzain lana

- **Erref:** IGA-017/013
- **Iraupena:** 0:05:40. **Hasi:** 00:24:10. **Bukatu:** 00:29:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Ardiak goizean ateratzen ziren eta gero ura eman behar zitzaien. Roulotte batean bizi zen: mahaia, hozkailua eta argia (gas-botila handi batekin) bazituen. Hamabostero-edo, nagusiak tokiz aldatzen zion roulottea. Nagusiak kamioia uzten zion ardientzako ura ekartzeko. Sukaldeak ere gas-botila horretatik hartzen zuen energia. Bi zakur zituen; anitz laguntzen zuten ardiak biltzen-eta. Euskaraz egiten zien. Beti bakarrik zegoen, nagusia astean bitan joaten zen ogia eramatera. Ardiak umatzen zirela, nagusia laguntzera joaten zitzaion.

10. Bakardadea

- **Erref:** IGA-017/014
- **Iraupena:** 0:01:17. **Hasi:** 00:29:50. **Bukatu:** 00:31:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Beti bakarrik zegoen, baina, noizbait beste artzain baten txabola ikusten bazuen, kamioia hartu eta berarekin joaten zen arratsean, behin ardiak bilduta. Han ez zen herrira joaterik

11. Janaria

- **Erref:** IGA-017/015
- **Iraupena:** 0:02:03. **Hasi:** 00:31:07. **Bukatu:** 00:33:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Ameriketan artzain zela, batez ere ardikia jaten zuen. Kontserba anitz (sardin-latak eta abar) eta oilaskoren bat ere jaten zituen. Oihanean baino hobe jaten zuen han. Fruta ere eramaten zion nagusiak. Beste artzainei eramaten zizkieten jakiak hobeak zirela ikusita, nagusiari eskaera egin zion.

12. Soldata

- **Erref:** IGA-017/017
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:33:47. **Bukatu:** 00:36:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Sei hilabetetik ordaintzen zieten jornala. Ameriketan hemen baino gehiago irabazten zuten: 17.000 pezeta (220 dolar) han eta Lesakako fabrikan, berriz, 5.000 pezeta.

13. Kontratua eta agiriak

- **Erref:** IGA-017/018
- **Iraupena:** 0:01:27. **Hasi:** 00:36:10. **Bukatu:** 00:37:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Nagusiak ordaintzen omen zuen bidaia, baina kontratua irauten zuen denbora guztia bete behar zenuen. Artzain joandakoek ezin zuten beste lanik egin, ez baitzuten baimen-agiririk. Batzuek ezkondu ziren agiriak lortzeko eta herritako beste lanetan aritzeko (besteak beste, lorategi eta esnetegietan). Artzain joaten zirenen kontratua hiru urte eta erdirako zen eta, amaitzean, etxera itzuli ala beste hiru urtez luzatzeko aukera zuten. Bera etxera itzuli zen eta Lesakako fabrikan hasi zen lanean.

14. Artzainen besta

- **Erref:** IGA-017/019
- **Iraupena:** 0:01:19. **Hasi:** 00:37:37. **Bukatu:** 00:38:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Artzainen bestara behin joan zen Ameriketara zela. Artzain anitz biltzen ziren eta haragi errea egiten zuten; bakeroen (behizainen) nagusiek aretxe bana eramaten zuten eta artzainen nagusiek, berriz, bildots bana. Musika ere izaten zen. Gehienak euskaldunak ziren, "euskal besta zen hura".

15. Koioteak eta azeri txikiak

- **Erref:** IGA-017/020
- **Iraupena:** 0:07:12. **Hasi:** 00:38:56. **Bukatu:** 00:46:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Desertuan koioteak zeuden; zakurrak horretarako balio zuten gehiena. Hala ere, noizbehinka ezbeharrak izaten ziren. Koioteak bi bildots hil zizkionean, nagusiak jeeparekin haren bila joan zen eta azkenean harrapatu zuen. Azeri txiki batzuk ere baziren; egun batean, ur eske joan zenean, bat harrapatu zuen eta roulottearen kanpoaldean kateatu zuen. Nagusiak ikusi zuenean zeharo harritu zen. Egundak batzuk ondoren, beste artzain batekin gasolina bota eta su eman zioten; baina, sute txiki bat sortu zuten.

16. Ingelesa

- **Erref:** IGA-017/021
- **Iraupena:** 0:00:23. **Hasi:** 00:46:08. **Bukatu:** 00:46:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Berak ez zuen ingelesik ikasi, nagusia eta beste artzainak euskaldunak baitziren.

17. Nagusiari deitzeko aukera

- **Erref:** IGA-017/022
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:46:31. **Bukatu:** 00:48:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Ezbeharren bat gertatzen bazen, aukera zuen kilometro gutxira zegoen gasolindegira joateko eta handik nagusiari deitzeko (artzain batek epilepsia-krisiak izaten zituela-eta joan zen behin abisatzera). Haginetako mina izan zuenean, eskumuturrean baratxuri lehertua jarri zuen eta ahoan enplastuak.

18. Tabakoa eta ardoa dohainik

- **Erref:** IGA-017/023
- **Iraupena:** 0:00:58. **Hasi:** 00:48:11. **Bukatu:** 00:49:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Artzainei tabakoa eta ardoa dohainik ematen zieten.

19. Kontrabandoa 1

- **Erref:** IGA-017/025
- **Iraupena:** 0:07:22. **Hasi:** 00:49:13. **Bukatu:** 00:56:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Igantzin ia guztiek kontrabandoa egiten zuten. Bolada batean puntillak (parpailak) ekartzen zituzten; beste batean, botikak egiteko hauts zuria zuten latak. Esnagailuak ere eramaten zituzten; behin batek kolperen bat eman omen zion paketeari eta jotzen hasi zen. Nylonezko bobinak eta errodamenduak, ere ekartzen zituzten. Paketeak plastifikatuta zeuden; 38 kiloko paketeak izaten ziren eta bost ordu inguruko bidean eraman behar zuten soinean. Batzuk besteengandik bereizirik joaten ziren, ihes egiteko aukera izateko.

20. Kontrabandoa 2

- **Erref:** IGA-017/026
- **Iraupena:** 0:06:46. **Hasi:** 00:56:35. **Bukatu:** 01:03:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Etxe batean, maindire beltz bat eskegitzen zutenean, bazekiten gau horretan kontrabandoa izanen zela. Batzuetan, argituta ibiltzen ziren kontrabandoan. Guardia zibilekin izandako istorioak kontatzen ditu.

21. Kontrabandoa 3. Soldaduska

- **Erref:** IGA-018/002
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:00:06. **Bukatu:** 00:01:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Lan gogorra zen kontrabandoarena, sos pixka bat lortzeko egin behar zutena. Soldaduskan (Iruñean) gastatu zuen kontrabandoko dirua: ogitartekoren bat hartzeko eta txikiteoan ibiltzeko

22. Kontrabandoa 4

- **Erref:** IGA-018/004

- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 00:01:35. **Bukatu:** 00:02:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Kontrabandoko seinalei buruz mintzatzen da. Argi bat piztu eta itzali egiten zuten zenbait informazio emateko; trapu beltza edo maindire zuria ere erabiltzen zituzten seinale gisa.

23. Kontrabandoa 5

- **Erref:** IGA-018/005
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:02:37. **Bukatu:** 00:03:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

“Eltzetzu” (guardia zibil) batzuek euskaraz bazekiten; besteak beste, Sunbillako bat. Honek tiro bat bota zion Arantzako bati.

24. Kontrabandoa 6

- **Erref:** IGA-018/006
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:03:41. **Bukatu:** 00:05:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Kontrabandoko istorio bat kontatzen du: bi guardia zibilek aranztar bat harrapatzen saiatu ziren, baina, azkenean, eskapatu egin zen eta tiro eman zioten (izterrean jo zion balak). Kontrabandista gutxi harrapatu zituzten.

25. Kontrabandoa 7

- **Erref:** IGA-018/007
- **Iraupena:** 0:04:57. **Hasi:** 00:05:19. **Bukatu:** 00:10:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Paketeaz gain, zaldiak ere pasatzen ziren kontrabandoan. Pertsonak ere pasatu zituzten denboraldi batean: portugesak hain zuzen. Kontrabandista bakarra joaten zen, bost portugeseekin. Pena ematen zutela azaltzen du. Bere ama haietaz errukitzen zen eta ogitarteko beroak prestatzen zizkien. Emakume gazte batetaz gogoratzen da (pena handia ematen zion) hiru urteko neskarekin joaten zena; mina-zulo batean gordeta izan ziren beste lagunen esperoan. Portuges bakoitzaren argazki baten erdia eramaten zuten eta, Frantziara iristen zirenean, bertan konprobatzen zuten beste erdiarekin bat etortzen zen; orduan ordaintzen zieten. Batzuetan engainatzen zieten; adibidez, Etxalarren utzi eta jada Frantzia zirela esan, haiek herrian sartu eta, noski, harrapatzen zituzten.

26. Onddoak 1

- **Erref:** IGA-018/009
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:10:29. **Bukatu:** 00:12:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Onddoak hartzeko “cuarto menguantetik, cuarto crecientera” (ilbeheratik ilgorara) tarte onena zela esaten zen. “Baina, euria eginda, igual ilargi betean ateratzen dira”; berak euriari ilargiari baino gehiago begiratzen dio. Nahiago du egun iluna, argia baino. Arbolen ondoan ateratzen dira.

27. Onddoak 2

- **Erref:** IGA-018/011
- **Iraupena:** 0:01:31. **Hasi:** 00:12:38. **Bukatu:** 00:14:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Onddo bat begiratzen baduzu, gero oso gutxi handitzen da. Berak beti utzi izan du ipurdia, haziarengatik.

28. Sinesmenak eta erremedioak 1

- **Erref:** IGA-018/013
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:14:24. **Bukatu:** 00:17:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Gezurak erranda, begitxindorra eta azkazaletan orban zuriak ateratzen dira. Hainbat erremedio azaltzen ditu: hagineko minarendako, eskumuturrean baratzuria paratzen zen; Txukuna (zotina) kentzeko, susto bat ematen zen. Lehengo zaharrek erraten zutenenez, baratzuri-pikor bat arbolaren zain ondoan paratzen bada, gihartzen omen du.

29. Ukendua

- **Erref:** IGA-018/015
- **Iraupena:** 0:00:42. **Hasi:** 00:17:26. **Bukatu:** 00:18:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Lehen olio eta lintsutsarekin egiten zen ukendu bat.

30. Txistuak eta aztunpak egin

- **Erref:** IGA-018/016
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:18:08. **Bukatu:** 00:19:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Txistuak eta aztunpak (tiragomak) egiten zituzten. Gaztain-egurra erabiltzen zuten.

31. Apostuak. Pertsonaia famatuak

- **Erref:** IGA-018/018
- **Iraupena:** 0:04:34. **Hasi:** 00:19:58. **Bukatu:** 00:24:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Apostu gutxi egiten zen. Behin egin zutena: lagun bat bizikletarekin eta bestea lasterka; lasterkariak irabazi omen zuen. Aranztarrek apostu bat egin zuten: Artikutzaraino lasterka. Rubio izeneko gizon famatuei buruz mintzatzen da. Batek apostua egin zuen eta hogeituroko billetea erre zuen (zigarroa eginda). Beste Rubio batek bere aitari bizikleta ebatsi eta Sunbillako bati saldu zion; beti eskapo bizi zen, ardiak ebatsi eta Frantziara eramaten zituen. Azkenean, Oiartzunen hil zuten guardia zibilek.

32. Sorginak

- **Erref:** IGA-018/019
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:24:32. **Bukatu:** 00:26:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

Argatako iturrian sorginak izaten zirela erraten zieten; ura hartu eta lasterka itzultzen ziren etxera.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2025-12-13

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com